

Food and Agriculture Organization
of the United Nations

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklardan Oluşan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Karşılaştıkları Zorluklar Hakkında Genel Bir Değerlendirme

Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklardan Oluşan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Karşılaştıkları Zorluklar Hakkında Genel Bir Değerlendirme

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
Ankara, 2023

Gerekli alıntı:

FAO. 2023. *Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklardan Oluşan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Karşılaştıkları Zorluklar Hakkında Genel Bir Değerlendirme*. Ankara.

Bu bilgi ürününde kullanılan görsel öğeler ve materyal sunumu; herhangi bir ülkenin, bölgenin, şehrin veya alanın ve buraların yetkili makamlarının yasal statüleri veya gelişmişlik düzeyleri ve de hudutların veya ara sınırların tahdidi ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü tarafından herhangi bir şekilde bir görüş beyanı taşımaz. Belirli şirketlerin veya imalatçıların ürünlerinden bahsedilmesi, patent almış olsun veya olmasın, FAO'nun bu firmaları ve ürünleri benzer niteliklere sahip olan ve bu yayında adı geçmemiş başka firmalara ve ürünlere tercih ettiği, veya bu şirket veya ürünlerin uygun bulunduğu veya tavsiye edildiği anlamı taşımaz.

© FAO, 2023

Bazı haklar saklıdır. Bu çalışma "Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 IGO" lisansı kapsamında yayınlanmıştır.

Bu eser, esere uygun biçimde atıf yapıldığı sürece gayri ticari amaçlar için bu lisans koşulları altında kopyalanabilir, yeniden dağıtılabilir ve uyarlanabilir. Bu eserin tüm kullanımlarında FAO'nun belli bir örgütü, ürünü veya hizmeti desteklediği iması yer alamaz. FAO logosu kullanım izni yoktur. Şayet eser uyarlanırsa aynı veya eşdeğeri Creative Commons lisansı altında lisans almalıdır. Bu eserin çevirisi üretilirse gerekli atfın yanı sıra şu uyarıyı taşımalıdır: "Bu çeviri Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından üretilmemiştir. FAO bu çevirinin içeriğinden veya doğruluğundan mesul tutulamaz. Özgün [dildeki] sürüm, yetkili sürüm olacaktır.

Bu lisans altında oluşup dostane biçimde uzlaşılabilen ihtilaflar burada başka türlü belirtilmediği sürece lisans Madde 8 içerisinde belirtildiği üzere arabuluculuk ve tahkim yoluyla çözülecektir. Uygulanabilir arabuluculuk kuralları Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü aracılık kuralları <http://www.wipo.int/amc/en/mediation/rules> olacak ve tüm tahkimler Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Yasası Komisyonu (UNCITRAL) Tahkim Kurallarına uygun yürütülecektir.

Üçüncü Taraf Materyalleri. Bu eserden tablo, şekil veya görüntü gibi üçüncü bir partiye atfedilmiş bir materyali yeniden kullanmayı isteyen kullanıcılar bu yeniden kullanım için izin gerekip gerekmediğini belirlemek ve telif sahibinden izin almanın gerekip gerekmediğini tespit etmek ile mesuldür. Eserdeki tüm üçüncü taraf sahipliğindeki bileşenlerin ihlali kaynaklı tazminat riski yalnızca kullanıcıya aittir.

Satışlar, haklar ve lisanslama. FAO bilgi ürünleri, FAO web sitesinden (www.fao.org/publications) edinilebilir ve publications-sales@fao.org adresinden satın alınabilir. Ticari kullanım talepleri, www.fao.org/contact-us/licence-request adresine iletilmelidir. Haklar ve lisanslamaya yönelik sorular, copyright@fao.org adresine iletilmelidir.

Bu belge, FAO ve Ankara Üniversitesi Kalkınma Çalışmaları Araştırma Merkezi (AKÇAM) tarafından 2020 yılında ortaklaşa yürütülen bir saha çalışmasının bulgularına dayanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Suriyeli ve ev sahibi topluluklardan oluşan mevsimlik tarım işçilerinin karşılaştığı temel zorlukları tespit etmek ve bu bireylerin eğitim, sağlık, çalışma ve yaşam koşulları gibi temel haklardan tam olarak yararlanmalarını sağlayarak, ekonomik şoklara ve sosyal istikrarsızlıklara karşı direnç kazanmalarına katkıda bulunabilecek çözümler geliştirmektir. Bulgular, 11 hedef ilde gerçekleştirilen 804 anket, 43 odak grup toplantısı ve 114 paydaş görüşmesi çalışmalarına dayanmaktadır. Bu çalışmaların yapıldığı varış illeri; Adana, Ankara, Gaziantep, Hatay, İzmir, Kahramanmaraş, Konya ve Mersin iken, çıkış illeri: Kilis, Mardin ve Şanlıurfa olarak kaydedilmiştir. Tablolardaki tüm rakamlar bütün nüfusu değil örneklem büyüklüğünü yansıtmaktadır.

"Suriyeli mülteciler", "Suriyeliler" ve "Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler (GKAS)" terimleri, 6458 sayılı Kanun kapsamında tanımlandığı şekliyle Türkiye'deki Suriye vatandaşlarını ifade etmek için belge boyunca birbirinin yerine kullanılmıştır.

Kapak Fotoğrafı: © FAO

I.Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler (GKAS) arasında mevsimlik tarım işçileri

Profil

Göç Geçmişi

Suriye vatandaşlarının Türkiye'ye göçü 2011 yılında başlamış olup bu göç dalgasının büyük kısmı 2013-2015 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu eğilim, yüzde 67'si bu dönemde Türkiye'ye gelen Suriyeli mevsimlik tarım işçileri (SMTİ) için de geçerlidir. Halep, İdlib, Haseke, Menbiç ve Deyrizor gibi şehirler GKAS topluluğun parçası olarak Türkiye'ye gelen Suriyeli Mevsimlik Tarım İşçilerinin (SMTİ) ana çıkış noktaları olurken, Güney ve Güneydoğu Anadolu'daki iller de bu kişilerin ana varış noktaları olmuştur. Anket sonuçları Şanlıurfa, Hatay ve Adana'nın SMTİ'nin yaklaşık yüzde 60'ına ev sahipliği yaptığını göstermektedir. Ankara, özellikle Polatlı ilçesi de SMTİ'nin önemli bir bölümüne ev sahipliği yapmaktadır.

Tablo 1. SMTİ'nin Türkiye'ye geliş yılı

Yıl	Sayı	Yüzde (%)
Before 2012	20	5.1
2012	47	11.9
2013	95	24.1
2014	89	22.5
2015	80	20.3
2016	26	6.6
After 2016	38	9.6
Toplam	395	100.0

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Tablo 2. Türkiye'ye geldikten sonraki yerleşim yeri (2020)

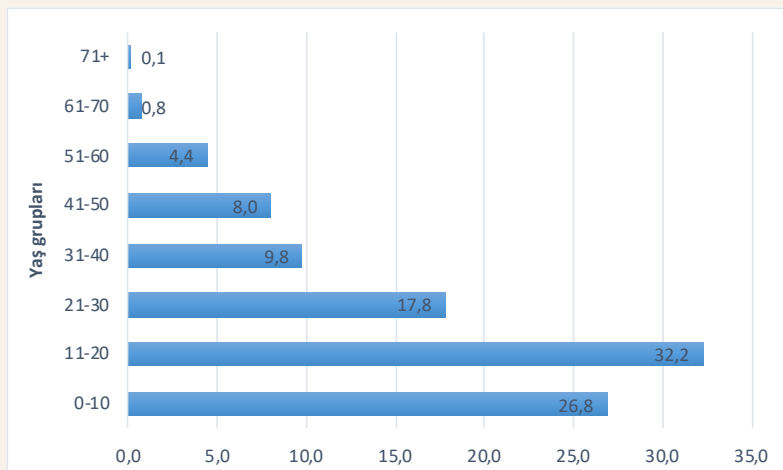
Province	Sayı	Yüzde (%)
Şanlıurfa	118	30.6
Hatay	61	15.8
Adana	42	10.9
Kilis	25	6.5
Mersin	23	6.0
Ankara	20	5.2
Mardin	16	4.2
Gaziantep	13	3.4
Other	67	17.4
Toplam	385	100.0

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Demografik özellikler

SMTİ'ler oldukça genç bir yaş yapısına sahiptir ve görüşme yapılan hanelerde yaşayanların yüzde 59'u 20 yaşın altındadır. SMTİ'lerinin yüzde 1'den biraz daha azı ise 60 yaşın üzerindedir. Ortalama yaş yaklaşık 20'dir.

Figür 1. SMTİ'lerin yaş dağılımı

Çoğunlukla, SMTİ'ler hane başına ortalama 6,4 kişinin düştüğü geniş hanelerde yaşamaktadır. Hanelerin yalnızca yüzde 16'sında dörtten az kişi bulunurken, on veya daha fazla üyesi olan haneler tüm SMTİ hanelerinin yüzde 15'ini oluşturmaktadır.

Tablo 3. Hane büyüklüğü

Hane büyüklüğü	Sayı	Yüzde (%)
3 or fewer	65	16.3
4	41	10.3
5	55	13.8
6	49	12.3
7	59	14.8
8	43	10.8
9	25	6.3
10 or more	61	15.3
Toplam	398	100

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Beceriler

Sosyal ve ekonomik uyumu etkileyen bir nokta olan ev sahibi ülkenin dilini konuşabilmek, göçmenler ve mülteciler için önemli bir beceridir. Ancak, SMTİ'nin çoğunluğu bu beceriye sahip değildir. Araştırma sonuçları, SMTİ'lerinin yüzde 72'sinin ya çok az ya da hiç Türkçe konuşmadığını göstermektedir. Bu oran, özellikle gençlerde daha da yüksektir.

Tablo 4. Türkçe dil becerisi düzeyi (öz-bildirim)

Dil becerisi seviyesi	Sayı	Yüzde (%)
Çok iyi	38	9.6
Orta düzey	74	18.7
Çok az	96	24.2
Hiç	188	47.5
Toplam	396	100

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

SMTİ'lerin eğitim seviyesi oldukça düşüktür. Yaklaşık üçte biri okuma yazma bilmemekte, yüzde ise 16'sı okuma yazma bilmekle beraber herhangi bir örgün eğitimi tamamlamamıştır. İlkokul ve ortaokul eğitimi tamamlayan SMTİ'lerin oranı sırasıyla yüzde 24 ve yüzde 17'dir. Lise veya daha yüksek bir eğitim seviyesini tamamlayan SMTİ'lerin oranı ise sadece yüzde 9'dur.

Tablo 5. Eğitim Durumu

Eğitim durumu	Sayı	Yüzde (%)
Okuma yazma bilmeyen	465	34.9
Okuma yazma bilen	209	15.7
İlkokul altı	317	23.8
İlkokul üstü (ortaokul)	229	17.2
Orta (lise) veya daha yüksek	114	8.5
Toplam	1 334	100

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Gelir kaynakları

SMTİ ailelerinin büyük bir çoğunluğu (yüzde 86,6) düzenli bir gelirleri olmadığını, dolayısıyla mevsimlik ve geçici işlerle geçimlerini sağladıklarını belirtmiştir. Mevsimlik tarım işçiliği, görüşülen ailelerin yüzde 90,8'i için ana gelir kaynağı olup, bunu hayvancılık (yüzde 3,6) ve bitkisel üretim (yüzde 2,8) takip etmektedir.

Tablo 6. Birincil gelir kaynakları

Gelir kaynakları	Sayı	Yüzde (%)
Mevsimlik tarım işçiliği	355	90.8
Hayvancılık	14	3.6
Mahsul yetiştiriciliği	11	2.8
Sosyal yardım	2	0.5
Diğer	9	2.3
Toplam	391	100.0

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

SMTİ'lerin yaklaşık yüzde 55'i bir çeşit sosyal yardım aldıklarını bildirmiştir. Bu sosyal yardımlar arasında en genel kullanılanı, bütün yardım alan hanelerin yüzde 36'sına sağlanan ve aynı zamanda Kızılay Kart olarak da bilinen, Sosyal Uyum Yardımı (SUY). Bu sayı, tüm Suriyeli mültecilerin toplam

³There were 1.95 million ESSN and CESSN beneficiaries as of November 2022. SuTPs are assumed to make up 90 percent of this Sayı.

nüfusa olan oranından (yüzde 49) çok daha düşüktür. SMTİ'ler ile GKAS'ların SUY programına erişim oranları arasındaki yüksek fark, temel olarak SMTİ'lerin yüksek hareketliliğinden, bilgi eksikliğinden ve kalıcı adres eksikliklerinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 7. Tablo 7. SMTİ'lerin sosyal yardım alma durumuna göre dağılımı

Social assistance types	Sayı	Yüzde (%)
Sosyal yardım almayan	172	44.7
Bir çeşit sosyal yardım alan	213	55.3
- Acil Sosyal Güvenlik Ağı (ESSN)	137	35.6
- Ayni yardım (gıda)	39	10.1
- Diğer	37	9.6
Toplam	385	100.0

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Odak gruptaki tartışmalar da bu bulguları desteklemektedir. Örneğin Mardin'de bir katılımcı, mevsimlik tarım işçiliğinden elde ettiği gelirin yıllık gelirinin yaklaşık yüzde 60'ını (yaklaşık 12 000 TL) oluşturduğunu, kalan yüzde 40'ının ise Kızılay Kart'tan geldiğini belirtmiştir. Mersin'de kadın bir SMTİ ise, gelirinin yüzde 55'inin günlük yevmiyelerden geldiğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Mersin'deki bir erkek odak grup toplantısına katılanlar toplam gelirlerinin yüzde 80'inin mevsimlik tarım işçiliğinden, yüzde 20'sinin ise Kızılay Kart'tan geldiğini belirtmiştir. Öte yandan İzmir, Konya ve Mersin'deki bazı odak grup katılımcıları ise gelirlerinin tamamının mevsimlik tarım işçiliğinden geldiğini ifade etmiştir.

Önemli sorunlar

Hem anket sonuçları hem de odak grup görüşmeleri, işsizlik, düşük ücretler ve barınma koşullarının SMTİ'lerin karşılaştıkları en temel sorunlar olduklarını göstermektedir. Yaşadıkları başlıca zorluklar sorulduğunda, SMTİ'lerin yüzde 24,7'si işsizlik, yüzde 19,5'i düşük ücretler ve yüzde 15,3'ü barınma koşulları olduğunu belirtirken, bunu yerli nüfusla iletişim eksikliği ve yaşadıkları ortamın sağlıklı olması takip etmektedir. Karşılaştıkları ikincil en önemli sorunlar sorulduğunda, aynı başlıklar bu defa farklı bir sırayla dile getirilmiştir: düşük ücretler (yüzde 30,3), işsizlik (yüzde 11,3) ve barınma koşulları (yüzde 8,5) en sık bildirilen sorunlar olmuşlardır.

Görüşülen kişilere yaşam koşullarının son beş yıl içinde iyileşip iyileşmediği de sorulmuş, yanıt olarak, yüzde 37,1'i yaşam koşullarının kötüleştiğini, yüzde 24,4'ü ise bir miktar iyileşme olduğunu belirtmiştir.

Görüşülen kişiler tarafından dile getirilen diğer sorunlar arasında olumsuz çalışma koşulları, Türkçe konuşamama ve çocukların okul devamlılığı ile ilgili zorluklar yer almaktadır. Bazı yaşlı SMTİ'ler ise vatan hasreti çektiklerini ve ülkelerini özlediklerini belirtmişlerdir.

Yaşam koşulları

Barınma

Mevsimlik tarım işçilerinin yaklaşık yarısı derme çatma çadırlarda, yüzde 22'si ise tuğla evlerde yaşamaktadır. Ortalama olarak, SMTİ'lerin yüzde 70,4'ü barınma koşullarını orta veya daha kötü olarak tanımlamış, birçoğu ise çadır alanlarının güvenli içme suyu, hijyen ve sanitasyon gereksinimlerini karşılamadığını ve bu durumun özellikle kadın ve çocukları etkilediğini belirtmiştir. Bazı geçici kamplarda banyo ve tuvalet bulunmamakta, bunların mevcut olduğu yerlerde bile durum genellikle sıhhi açıdan uygun olmamaktadır. Bununla birlikte, yeterli altyapıya sahip örnekler de bulunmaktadır. Mardin'deki bir odak grubunda katılımcılar, konutlarının işverenleri tarafından sağlandığını ve içme suyu, elektrik ve sanitasyon tesislerine erişimleri olduğunu belirtmişlerdir.

SMTİ hanelerinin çoğunluğunun elektrik ve içme suyuna erişimi bulunmaktadır (sırasıyla yüzde 90 ve yüzde 84). Bununla birlikte, Türkiye'de bu temel hizmetlere erişimin neredeyse evrensel olduğu düşünüldüğünde bu oran göreceli olarak düşük kalmaktadır. Bu hizmetlerin devamlılığı ise daha da endişe vericidir. Görüşülen kişilerin sırasıyla sadece yüzde 67 ve yüzde 73'ü elektrik ve suya düzenli olarak erişebildiklerini belirtmiştir.

Tablo 8. Elektrik ve suya erişim

		Electricity	Water
Bulunma	Evet	90.3	83.7
	Hayır	9.7	16.3
Devamlılık	Her zaman	66.6	72.7
	Sıklıkla	27	15.6
	Bazen/nadiren	6.4	11.7

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim

Yapılan bir çok çalışma Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerine erişim ve memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Anket ve odak grup toplantısı bulguları da bu tespiti desteklemektedir. Sonuçlar, SMTİ'lerinin genel olarak sağlık hizmetlerine erişimde herhangi bir sorun yaşamadığını ortaya koymaktadır. Bu durumun tek istisnası, kişilerin kayıtlı oldukları şehirde bulunmadıkları zaman sağlık hizmetlerinden (acil sağlık hizmetleri hariç) yararlanamamalarıdır. Ancak bu durum memnuniyet düzeylerinde kendini göstermemektedir. SMTİ'lerin yüzde 73'ü aldıkları sağlık hizmetlerinden memnun veya çok memnun olduklarını bildirirken, sadece yüzde 8'i bu hizmetlerden memnun olmadıklarını veya hiç memnun olmadıklarını bildirmiştir. Ayrıca, görüşülen kişilerin yüzde 89,9'u sağlık sorunları olan aile üyelerini tedavi etmek için gerekli ilaçları temin edebildiklerini bildirmiştir. Çok az sayıda SMTİ, sağlık hizmeti almak için başka bir kişinin kimlik kartını kullandığını belirtmiştir.

Tablo 9. Sağlık ve eğitim hizmetlerinden memnuniyet düzeyi

	Sağlık	Eğitim
Çok memnun	4.6	2.4
Memnun	68.7	34.5
Ne memnun ne de memnuniyetsiz	18.3	41.2
Memnuniyetsiz	6.2	16.4
Çok memnuniyetsiz	2.2	5.5
Toplam	100	100

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Hem Suriyeli Mevsimlik Tarım İşçilerinin, hem de Suriyeli mültecilerin çocuklarının okula kayıt oranlarının düşük olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Anket sonuçlarına göre, 6-15 yaş arası çocukların yüzde 48,3'ü okula devam etmemektedir. Fakat bu oran iller arasında farklılık göstermekte, devamsızlık düzeyleri ise aşağıdaki gibi değişmektedir: Mardin'de yüzde 70,8; Hatay'da yüzde 69,0; Şanlıurfa'da yüzde 64,4; Kahramanmaraş'ta yüzde 62,5; Gaziantep'te yüzde 56,3; Kilis'te yüzde 52,4 ve Adana'da yüzde 51,7. Bu durum eğitimden memnuniyet düzeyine de yansımaktadır (bkz. Tablo 9). Katılımcıların yaklaşık yüzde 37'si çocuklarının aldığı eğitim hizmetinden memnun (veya çok memnun) olduklarını ifade ederken, yüzde 22'si memnuniyetsizliklerini dile getirmiştir. Yüzde 41 gibi önemli bir oran ise, mevcut eğitim hizmetlerinden ne memnun ne de memnuniyetsiz olduklarını belirtmişlerdir.

Çocukların okula gitmemelerinin başlıca nedenleri arasında aileleriyle birlikte tarlada çalışmak (yüzde 48,8) ve okula ulaşımın olmaması ve okula mesafenin uzak olması (yüzde 16,7) yer almaktadır. Dil, uyum zorlukları ve yakın çevrede okul olmaması da çocukların okula gidememelerinin diğer nedenleri arasında yer almaktadır.

Beslenme

Ekin tarlalarında çalışan Suriyeli mevsimlik tarım işçileri; domates, biber ve patlıcan gibi sebzeleri tüketme olanaklarına sahip olmaktadır. Ancak bu durum sebze fiyatlarına kıyasla oldukça daha yüksek fiyatlara sahip et ve süt ürünleri tüketimi için geçerli değildir. Bunun dışında, gıda pazarlarının ve çarşıların konaklama yerlerine olan uzak mesafe, gıdaya ulaşım için sorun teşkil edebilmektedir. Mardin'deki kadın odak grubunda yer alan bir kadın katılımcı, şu sözleri ile konu hakkında daha detaylı bilgi vermiştir: "köyde pazar ya da çarşı yok, bu yüzden insanlar alışveriş için Kızıltepe'ye gitmek zorunda. Gıda fiyatları da çok yüksek olduğu için, ancak paramız olduğunda gıda alabiliyoruz". Bu başlık altındaki bir diğer konu ise de, yoksul anne ve çocukların yeterli beslenememeleri ile ilgili: "Anne hamileyken, ekonomik nedenlerden dolayı çocuklar yeterli beslenemiyor. Doğumdan sonraki ilk aylarda da yeterli süt olmaması nedeniyle, beslenme açısından yetersiz kalınıyor. Bu alanda özel desteğe ihtiyaç var".

Çalışma koşulları

SMTİ'lerin iş bulduğu başlıca kanallar; arkadaşlar ve akrabalar (yüzde 57) ve tarım aracılarıdır (yüzde 26). Çok az sayıda SMTİ, Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) dahil olmak üzere resmi iş arama kanallarını kullanmaktadır. SMTİ'lerin çoğunluğu çalışma izni muafiyeti olmadan çalışmakta olup yalnızca yüzde 3,3'ü muafiyete sahip olduklarını bildirmişlerdir.

Tablo 10. İş arama kanalları

İş arama kanalları	Sayı	Yüzde (%)
Arkadaş ve akrabalar	217	57.1
Bireysel bağlantılar	53	13.9
Tarım aracıları	100	26.3
İŞKUR, Kızılay ve ilgili kamu kuruluşları	4	1.1
Diğer	6	1.6
Toplam	380	100

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

İşçilere mevsimlik tarımda yılda kaç ay çalıştıkları sorulduğunda, görüşülen kişilerin yüzde 7,1'i bir ay veya daha az, yüzde 12,5'i iki ila üç ay, yüzde 11,7'si dört ay ve yüzde 68,7'si ise beş ay veya daha fazla çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu dönemde işçiler mevsimlik tarımla uğraşmakta, haftada ortalama 4,4 gün çalışmakta, ancak birçoğu fırsat verilmesi halinde daha yüksek saatlerde de çalışmaya istekli olduklarını belirtmişlerdir. SMTİ'lerin önemli bir kısmı (yüzde 18) haftada altı ya da yedi gün çalışmaktadır ki bu da söz konusu işçilerin izin günlerinin olmadığını ya da sınırlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 11. Mevsimlik tarım işinde yılda çalışılan ay sayısı

Ay sayısı	Sayı	Yüzde (%)
1 veya daha az	28	7.1
2-3	49	12.5
4	46	11.7
5 ya da daha uzun	270	68.7
Toplam	393	100.0

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Tablo 12. Haftalık iş günü sayısı

Gün sayısı	Sayı	Yüzde (%)
3 veya daha az	77	19.3
4	136	34.2
5	113	28.4
6	19	4.8
7	53	13.3
Toplam	398	100.0

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

SMTİ'lerin, genellikle gün doğumundan günlük görevleri bitene kadar, uzun saatler çalıştıkları bilinmektedir. Anket sonuçlarına göre, SMTİ'lerin sırasıyla yüzde 11'i ve yüzde 36'sı günde yedi veya sekiz saat çalışmaktadır. Ancak önemli bir çoğunluk (yüzde 53), günde on saatte fazla çalışmaktadır.

Tablo 13. Bir günde çalışılan saatler

Çalışılan saat sayısı	Erkek (%)	Kadın (%)	Toplam (%)
7 veya daha az	11.2	10.3	10.9
8-9	35.4	37.4	36.0
10	26.0	29.9	27.1
11 veya daha fazla	27.4	22.4	26.0
Toplam	100	100	100

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

STMİ'ler çalışmaları sırasında farklı görevler yerine getirmektedirler. Bu görevlerden en yaygın olanları ekim-dikim (yüzde 33,5), toprak hazırlığı (yüzde 28), yabancı ot temizleme-çapa (yüzde 17,1) ve hasattır (yüzde 11,3).

Tablo 14. SMTİ'ler tarafından yürütülen en yaygın tarım görevleri

Tarım görevleri	Sayı	Yüzde (%)
Ekim-dikim	133	33.5
Toprak hazırlığı	111	28.0
Yabancı ot temizleme-çapa	68	17.1
Hasat	45	11.3
Budama	17	4.3
Sulama	10	2.5
Diğer	13	3.3
Toplam	397	100

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

STMİ'lerin yüzde 40,8'i mevsimlik olarak, yüzde 22,3'ü günlük olarak, yüzde 17,3'ü aylık olarak ve yüzde 12,5'i haftalık olarak ödeme aldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, STMİ'lerin yüzde 40,7'si maaşlarından, genellikle araçlar tarafından, bazı durumlarda yemek ve konaklama masraflarını karşılamak için kesinti yapıldığını belirtmişlerdir.⁴

Tablo 15. Ödeme sıklıkları

Ödeme sıklıkları	Sayı	Yüzde (%)
Günlük	87	22.2
Haftalık	49	12.5
Aylık	68	17.3
Mevsimsel	160	40.8
Diğer	28	7.1
Toplam	392	100.0

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

II. Yerel Mevsimsel Tarım İşçileri (YMTİ)

Profil

Mevsimlik tarım istihdamı, çoğunlukla yoğun iş gücü gerektiren ürünlerin hasadında ve bunların tarımında görülen geçici bir iş koludur. Mevsimlik işçilik aynı zamanda, Türkiye'de de bazı kırsal topluluklar arasında nesilden nesile devredilmektedir. Ev sahibi topluluklardan gelen mevsimlik

⁴SMTİ'ler iş yerlerine genellikle kendi yemeklerini getirmektedirler. Görüşülenlerin yüzde 83,9'u kendi yemeklerini getirdiklerini, yüzde 15,8'i ise araçlar tarafından sağlanan yemekleri yediklerini belirtmişlerdir.

tarım işçilerinin (YMTİ) önemli bir kısmı, ebeveynlerinin de mevsimlik tarım işçisi olduklarını bildirmiştir. Ancak birçoğu işlerinden memnun olmadıklarını belirtmiş, yüzde 60'ı ise aile mesleğinden ayrılmak istediklerini ifade etmişlerdir.

Demografik Özellikler

Ankete katılan tarım işçilerinin yaş ortalaması 34,7'dir ki bu da, nispeten genç bir nüfusa işaret etmektedir. Kadın ve erkek işçilerin ortalama yaşları ise sırasıyla 31,6 ve 36,9'dur. Ankete katılan YMTİ'lerin yüzde 12,1'i 15-20 yaş, yüzde 50,5'i 21-40 yaş, yüzde 33,2'si 41-60 yaş aralığında, geriye kalan yüzde 5,2'si ise 60 yaş üzerindedir. Daha yaşlı (60 yaş üstü) YMTİ'lerin çoğunluğunu erkekler oluştururken, kadınlar daha genç yaş gruplarında daha yüksek bir paya sahiptir.

Muhtemelen Türkiye'deki en yoksul ve dezavantajlı grup olan YMTİ, Türkiye'deki ortalama hane halkı büyüklüğünün iki katından fazla olan 7,6 kişilik hane halkı ortalaması ile, geniş hanelerde yaşamaktadırlar. Elde eliden veriler, tarım işçilerinin ailelerinin yalnızca yüzde 29'unun beş veya daha az üyeye, yüzde 56,4'ünün altı ila on arasında üyeye, ve yüzde 14,6'sının ise ondan fazla aile üyesine sahip olduklarını göstermektedir. Dolayısıyla, bu aileler geçimlerini sağlamak için çalışmak ve ortalama bir işçiden daha fazla kazanmak zorundadırlar. Bu ailelerin sadece küçük bir kısmı çocuklarını veya yaşlı/engelli aile üyelerini iş yerlerine getirmeme şansına sahiptir. Nitekim, iş yerlerinde bulunan ortalama aile üyesi sayısı 5,7 ile, Türkiye'deki ortalama hane halkı büyüklüğünden bile daha yüksek bir seviyededir.

Tablo 16. YMTİ'ler arasında hane büyüklüğü

Hane büyüklüğü	Yüzde (%)
5 veya daha az	29.0
6 ile 10 arası	56.4
11 veya daha fazla	14.6
Toplam	100

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Beceriler

YMTİ'ler arasında eğitim seviyesi SMTİ'lerden daha yüksek olsa da, Türkiye ortalamasıyla karşılaştırıldığında düşük seviyede kalmaktadır. Kadınların yaklaşık üçte biri ve erkeklerin beşte biri okuma yazma bilmemekte ve bu da toplam YMTİ nüfusunun yüzde 28'ini oluşturmaktadır. Yaklaşık yüzde 15'i okuryazar fakat resmi bir diploma sahibi değildir ve bu oran, kadın nüfusta erkeklerden daha yüksektir. İlkokul altı ve ortaokul eğitim tamamlama oranları ise sırasıyla yüzde 31 ve yüzde 18 olup, bu oranlar erkeklerde daha yüksek; ancak ortaokul ve yüksek eğitim tamamlama oranlarında bu eğilim tersine dönerek kadınlarda (yüzde 10) erkeklerden (yüzde 7) daha yüksekte seyretmektedir. Bu fark, erkek çocuklar arasında çocuk işçiliğinin daha yaygın olmasının bir sonucu olarak görülebilir; bu da erkek çocukların çalışmak ve hane gelirine katkıda bulunmak için ortaöğretimi bırakıyor olabilecekleri anlamına gelmektedir. Örneğin, 15-20 yaş grubundaki 49 işçiden sadece 13'ü okula devam etmektedir.

Tablo 17. YMTİ'lerde eğitim seviyeleri

	Toplam		Kadın		Erkek	
Eğitim seviyesi	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)	Sayı	Yüzde (%)
Okuma yazma bilmeyen	107	28.0	70	33.8	37	21.1
Okuma yazma bilen	56	14.7	35	16.9	21	12.0
İlkokul altı	118	30.9	59	28.5	59	33.7
İlkokul üstü (Ortaokul)	69	18.1	23	11.1	46	26.3
Secondary (lise) and higher	32	8.4	20	9.7	12	6.9
Total	382	100.0	207	100.0	175	100.0

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Ankete katılan YMTİ'lerin çok azı herhangi bir tarımsal eğitim almışken, büyük çoğunluğu çiftçilik tekniklerini ailelerinden öğrenmiştir. YMTİ'lerin yalnızca yüzde 11,6'sı çeşitli uzunluklarda bir tür tarımsal eğitim aldıklarını (arıcılık, budama, çilek yetiştiriciliği, zirai ilaçlama, makina kullanımı vb.) bildirmiş, fakat bununla beraber işçilerin yüzde 45,6'sı da bu tarz eğitimlere ilgi duyduklarını ifade etmişlerdir.

Gelir kaynakları

YMTİ hanelerinin büyük çoğunluğu (yüzde 91,6) düzenli bir gelirleri olmadığını, mevsimlik ve geçici işlere bağımlı olduklarını bildirmiştir. Geriye kalan yüzde 8,4'lük kesimin ise başlıca düzenli gelir kaynakları Adana, Hatay ve Mersin gibi illerde, mevsimlik olmayan tarımsal işlerden gelmektedir.

Düzenli geliri olmayan ailelerin yüzde 30,2'sinde bir, yüzde 34,6'sında iki, yüzde 12,7'sinde üç, yüzde 4,3'ünde dört ve geri kalan yüzde 18,2'sinde de beş veya daha fazla aile bireyi, mevsimlik işlerde çalışmaktadır. Görüşülen kişiler, yüksek enflasyonun neden olduğu satın alma gücü kaybını telafi etmek için son yıllarda bu işlerde çalışan aile üyesi sayısının arttığını vurgulamıştır. Bu eğilim, gelecekte YMTİ'ler arasındaki çocuk işçi sayısında da potansiyel bir artışa işaret etmektedir.

Tablo 18. . Mevsimlik tarımda çalışan aile üyesi sayısı

	Sayı	Yüzde (%)
1	112	30.2
2	128	34.6
3	47	12.7
4	16	4.3
5 or more	67	18.2
Toplam	370	100

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Görüşülen kişilerin çoğunun ana gelir kaynaklarının mevsimlik tarım işçiliği olması (yüzde 97,3), başka geçim kaynağı olmayanların ağırlıklı olarak mevsimlik tarımla uğraştığını göstermektedir. Ailelerin yaklaşık yüzde 6,7'si, emekli maaşları ve maluliyet yardımları dışında şoförlük, tarımsal aracılık ve ev temizliği gibi diğer iş türlerinden elde edilen ücretlerle beraber, tarımsal iş dışında ikincil gelir kaynaklarına da sahip olduklarını bildirmişlerdir.

Mevsimlik tarım işçiliğinden elde edilen gelir düzeyi düşüktür. Örneğin, tarım işçilerinin yüzde 67,3'ü yıllık hane gelirlerinin 20 000 TL'nin altında olduğunu belirtirken, yüzde 26,3'ü 20 001 ile 40 000 TL arasında, yüzde 6,4'ü ise 40 000 TL'den fazla gelir elde etmektedir. Yıllık gelir miktarı çalışan aile üyesi sayısına bağlı olarak değişmektedir.

Ayrıca, YMTİ'nin yüzde 14,9'u, ortalamaları 19,6 dekar olmak üzere, kendilerine ait arazileri olduğunu belirtmiştir. Ancak bu arazilerin çoğu sulanmamakta ve bir ailenin geçim ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Yüzde 4,2'lik bir kesim ise çoğunlukla kiraladıkları arazilerde mahsul yetiştiriciliği yaptıklarını bildirmişlerdir. Yetiştirilen ürünler arasında tahıl, sebze, pamuk, fındık, meyve ve diğer bitkisel ürünler yer almaktadır. Kiralanan arazilerin ortalama büyüklükleri ise 17 dekadır.

Benzer şekilde, görüşülenler arasındaki 36 işçi (yüzde 8,9), tarım dışında hayvancılıkla da uğraşmaktadır. Bu işçilerden beşinin bir ile üç arası büyükbaş hayvanı, yedisinin küçükbaş hayvanı (30'dan az koyun ve keçi), sekizinin kümes hayvanı, 11'inin sığır, koyun ve keçisi bulunmakta, beş kişi ise arıcılıkla uğraşmaktadır. 36 tarım işçisinden altısı ürünlerinin bir kısmını (süt, yoğurt ve peynir) sattıklarını, geri kalanını ise evsel tüketim için kullandıklarını bildirmiştir.

Temel sorunlar

SMTİ'ye benzer şekilde, işsizlik, düşük ücretler ve barınma koşulları YMTİ topluluklarının da karşılaştığı başlıca sorunlardır. Ankette, YMTİ'lerden en önemli sorunlarını sıralamaları istenmiş, yüzde 36'sı birincil sorun olarak işsizliği gösterirken, bunu ücretler (yüzde 24) ve elverişsiz barınma koşulları (yüzde 14) izlemiştir. Ücretler, barınma koşulları ve çocuklar için sağlıksız ortamlar ise, sıklıkla ikinci önemli sorunlar olarak sıralanmıştır.

Tablo 19. YMTİ'lerin karşılaştıkları ana sorunlar

	Birincil	İkincil
İşsizlik	36.2	8.3
Maaşlar	24.1	40.6
- Düşük maaşlar	15.6	26.9
- Ödemelerdeki gecikmeler	8.4	13.7
Barınma	14.4	21.7
- Kötü koşullar	11.2	13.2
- Yetersiz içme suyu kaynakları	1.7	4.1
- Yetersiz güç kaynakları	1.5	4.4
Çocuklar için sağlıksız ortamlar	10.4	10.6
Okul ve günlük bakım merkezi eskikliği	7.9	9.0
Sağlık hizmeti	3.7	3.6
Diğer	3.2	6.2
Toplam	100.0	100.0

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Yaşam koşullarının son beş yılda iyileşip iyileşmediği sorulduğunda, YMTİ'lerin sadece yüzde 13'ü iyileşme olduğunu, yüzde 25'i değişiklik olmadığını ve çoğunluğu (yüzde 62) koşulların kötüleştiğini belirtmiştir. Bu kanı, mevcut istihdam imkanları için rekabeti artırarak yerli mevsimlik tarım işçilerinin iş fırsatlarını ve ücretlerini azaltan SMTİ'lerin, giderek yaygınlaşmalarının bir sonucu olabilir.

Yaşam şartları

Barınma

YMTİ'nin büyük çoğunluğu olumsuz çevre koşullarında, ilkel çadırlarda yaşamaktadır. Anket sonuçlarına göre, ailelerin yüzde 51,7'si açık alanlardaki çadırlarda, yüzde 21,8'i briket evlerde ve yüzde 17,6'sı çalıştıkları ekin tarlalarının yakınında kurdukları çadırlarda yaşamaktadır. Çadırların yeri toprak sahipleri ve araçlar tarafından belirlenmektedir. Çadırlar bezden yapılmakta ve su sızıntısını önlemek için naylonla kaplanmaktadır. YMTİ'ler yerel şebekeden elektrik çekmek ve çoğunlukla konutların yakınında bulunan çeşmelerden içme suyu temin etmek için ödeme yapmaktadır. Bazı yerlerde ise çadırda kalan aileler, seyyar su tanklarıyla taşınan suyu kullanmaktadır.

Bu hanelerin konumu ve yaşam koşulları, sağlık ve hijyen standartlarını karşılamamakta, özellikle kadın ve çocukları olumsuz etkilemektedir. Bazı meskenlerde banyo veya tuvalet bulunmamakta, mevcut olanlar da asgari standartları karşılamamaktadır. Bu nedenle, YMTİ'ler barınma koşullarından memnun olmamakta, yüzde 31'i barınma koşullarını son derece elverişsiz, yüzde 41'i ise elverişsiz olarak nitelendirmektedir. Memnuniyetsizlik düzeyi kadınlar arasında daha da yüksek olup, kadınların yüzde 86'sı koşulları son derece elverişsiz olarak nitelendirmektedir.

Sağlık ve eğitim hizmetleri

YMTİ'ler arasında sağlık hizmetlerinden memnuniyet düzeyi eğitim hizmetlerine kıyasla daha yüksektir. YMTİ'lerin yüzde 50'si sağlık hizmetlerinden çok memnun ya da memnun olduğunu bildirirken, bu oran eğitim için yüzde 37'dir. Bu bağlamda, YMTİ'lerin yüzde 26 ve yüzde 42'si sırasıyla sağlık ve eğitim hizmetlerinden memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir.

Tablo 20. Sağlık ve eğitim hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri

Memnuniyet düzeyleri	Sağlık hizmetleri (%)	Eğitim hizmetleri (%)
Çok memnun	3.2	3.7
Memnun	46.6	33.9
Memnun veya memnuniyetsiz değil	22.9	21.5
Memnuniyetsiz	17.0	25.6
Çok memnuniyetsiz	9.2	16.1

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Anket, YMTİ'lerin sağlık durumları ile ilgili olarak; ailelerin yüzde 41,6'sında, çoğunlukla tarımsal işlerle bağlantılı kronik bir hastalığı olan en az bir aile üyesinin bulunduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, ailelerin yüzde 14,6'sında evde özel bakım ile sosyal ve sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyabilecek bir veya daha fazla engelli üye bulunmaktadır.

YMTİ'ler için çocukların eğitimi oldukça önemli bir konudur. Okul çağındaki (6-15 yaş) çocuğu olan hanelerin yüzde 66,4'ü çocuklarının okula devam ettiğini belirtirken, yüzde 33,6'sı çocuklarının okula kayıtlı olmadığını belirtmiştir. Bu oran kız ve erkek çocuklar için aynıdır.

YMTİ'lerdeki yüksek hareketlilik, okula devam düzeyini ve çocukların yeni çevreye uyumunu etkileyen önemli bir faktördür. Çocuklar okul yılına bir ilde başlamakta, daha sonra başka bir ile taşınmak gerektiğinde ise yeni bir okula kaydolmaları gerekmektedir. Kilis'teki bir odak grup görüşmesinde bir veli, Kilis'e Nisan sonunda geldiklerini ve Ekim sonuna kadar burada kaldıklarını, çocuklarını önce Kilis'te sonra da Şanlıurfa'da okula gönderdiklerini belirtmiştir. İkinci bir sorun ise çocukların kırsal kesimde yaşadıkları için okula düzenli olarak devam edememeleridir. Bu konuda yapılan görüşmelerde çocuklar "uyum sağlamanın" zor olduğunu, farklı okullar arasında gidip gelmenin derslerini düzgün bir şekilde takip etmelerini engellediğini ve bazı durumlarda ev işlerinde ailelerine

yardım etmeleri veya çalışmaları gerektiği için okula gidemediklerini belirtmişlerdir. Okullara olan fiziksel uzaklık ise eğitime erişimi engelleyen bir başka sorundur. Bazı durumlarda, çocukların en yakın toplu taşıma güzergâhına ulaşmak için uzun mesafeler yürümesi gerekmekte, bu da özellikle kız çocukları, engelli ve küçük yaştaki öğrenciler için birçok riski beraberinde getirmektedir.

Çocuk bakımı YMTİ'ler için büyük bir zorluk teşkil etmektedir. Çocuk bakım hizmetlerinin olmaması, özellikle de aile üyeleri tarlalarda çalışmak için çocuklarını arkada bırakmak zorunda kaldıkları zamanlar, çocuklar için risk oluşturmaktadır. Pek çok durumda, çocuklar ebeveynlerine işyerlerine kadar eşlik etmekte ve burada gözetimsiz kalarak çocuk işçiliğine ve diğer pek çok riske karşı savunmasız kalmaktadır. Küçük çocuklu ailelerin yüzde 27,7'si işe gittiklerinde çocuklarına bakacak kimsenin olmadığını belirtirken, yüzde 33,1'i çocuk bakımı görevini kendi aralarında paylaştıklarını ya da tüm çocuklara bakması için bir kişi tuttuklarını belirtmiştir. Ailelerin yüzde 30,7'sinde büyük çocuklar (7-15 yaş arası) genellikle küçük kardeşlere bakarken, ailelerin yüzde 8,5'inde de yaşlı ve engelli aile üyeleri çocuklara bakmaktadır.

Çalışma koşulları

YMTİ topluluklarının yaş ortalaması 34,7, tarımsal faaliyetlerde bulunma süreleri ise ortalama 23 yıldır. Bu rakamlar bize YMTİ'lerin 11-12 yaşlarında çalışmaya başladıklarını göstermektedir. Ancak pek çok yerel mevsimlik tarım işçisi, mesleklerinden memnun değildir. Örneğin, görüşülen kişilerin yüzde 69,1'i mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaya devam etmek istemediklerini ifade etmişlerdir. Belirtilen başlıca nedenler; olumsuz çalışma koşulları ve sosyal güvence eksikliğidir (sırasıyla, çalışmaya devam etmek istemediğini ifade edenlerin yüzde 60,9 ve yüzde 6,6'sı). Mevsimlik işçi olarak devam etmekte istekli olanlar ise, mevsimlik tarımda çalışmaya devam etmelerinin ana nedeni olarak başka istihdam olanaklarının olmamasını göstermiştir. Bu da onları mevsimlik tarım işçiliğinde tutan motivasyon faktörünün, isteklilikten ziyade çaresizlik olduğunu göstermektedir. Mevsimlik tarım işçilerinin üstlendikleri günlük tarım işleri genellikle cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Kadınlar çapalama, ot temizleme, ekim-dikim ve hasat gibi işleri üstlenirken, erkekler gübreleme, sulama, çapalama ve hasat işleriyle uğraşmaktadır.

Anket sonuçları YMTİ'lerin oldukça hareketli olduğunu ortaya koymaktadır. Ankete katılan işçilerin yüzde 41,8'i ankete katıldıkları ilin, mevsimlik tarımda çalıştıkları ikinci illeri (geldikleri ilin yanı sıra) olduğunu belirtmiştir. Aynı oran, bir yıl içinde mevsimlik tarım işçiliği kapsamında üç, dört, beş veya daha fazla kez yer değiştirenler için sırasıyla yüzde 24,3, yüzde 16,6 ve yüzde 17,3'tür.

Mevsimlik tarım işçilerinin hem iller arasında hem de bulundukları yerleşim yerlerinden kendi işlerine ulaşımaları bir başka önemli sorun teşkil etmektedir. Odak gruplara katılan birçok YMTİ, üstü açık kamyonlar da dahil olmak üzere güvenli olmayan ve aşırı kalabalık araçlarla uzun mesafeler kat etmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Benzer şekilde, çadır kamplarından ekin tarlalarına ulaşım, kazalara açık aşırı kalabalık minibüsler veya traktörlerle gerçekleştirilmektedir.

Birçok ev sahibi topluluktan gelen yerel mevsimlik tarım işçisi mevsimlik iş bulmakta zorlandıklarını ifade etmiş, rakip Suriyeli işçilerin varlığı nedeniyle uzun saatler boyunca çalışmak zorunda kaldıklarını, aynı zamanda buna bağlı olarak ortaya çıkan günlük ücretlerdeki düşüşle de mücadele ettiklerini belirtmişlerdir. Buna göre, mevsimlik tarım işçiliğinin ortalama süresi yılda 4,8 ay ve bu 4,8 ay boyunca işçiler haftada ortalama 5,2 gün çalışsalar dahi, YMTİ'lerin yüzde 48'i haftada altı veya yedi gün çalışmaktadırlar.

Tablo 21. Mevsimlik tarım işinde yılda çalışılan ay sayısı

Ay sayısı	Sayı	Yüzde (%)
1'den az	92	22.8
1-3	96	23.8
4-6	86	21.3
7-9	57	14.1
10-11	42	10.4
12	31	7.7
Toplam	404	100.0

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

Tablo 22. Sayı of work days per week

Gün sayısı	Sayı	Yüzde (%)
3 veya daha az	48	11.9
4	78	19.3
5	82	20.3
6	74	18.3
7	122	30.2
Toplam	404	100.0

Kaynak: Gülçubuk, Bülent & Turan, Feryal. 2021. "Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Suriyeli Mülteci ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Sosyal Koruma ve İstihdam Edilebilirliğin Değerlendirilmesi". Ankara, FAO, Yazarın kendi açıklaması.

YMTİ'ler ücretleri ile ilgili; kesintiler, ödemelerin düzensizliği ve alınan düşük maaş miktarları gibi çeşitli sorunların altını çizmişlerdir. YMTİ'lerin yüzde 65,4'ü de, araçların işçi ücretlerinden yüzde 5-10 arasında komisyon aldığını bildirmiştir ki bu yasa dışıdır. Buna ek olarak, tarım işçilerinin yüzde 25,1'i ödeme zamanı ve şekli ile ilgili süregelen sorunlardan bahsetmiştir.

Tarım işçilerinin yüzde 15'ine günlük, yüzde 13'üne haftalık, yüzde 23'üne aylık, yüzde 26'sına mevsimlik ve yüzde 23'üne alışveriş kartı gibi "farklı şekillerde" ödeme yapılmaktadır. Örneğin Adana'da bir tarım aracısı, işçilere ücretlerinin bir parçası olarak bazı yerel marketlerin alışveriş kartlarını dağıtmaktadır. Kahramanmaraş'ta görüşme yapılan bir kadın bu durumu "ücret ödemeleri geciktiğinde başvurabileceğimiz bir merci yok. Sözleşmemiz olmadığı için işverenimizin vicdanına güvenmek zorundayız" diyerek ifade etmiştir.

YMTİ'lerin ücret seviyeleri; ürün türü, çalışma süresi, yer, işveren ve tarım araçları gibi çeşitli faktörlere göre değişmektedir. Örneğin, Adana ilinde narenciye işçiliği için günlük ücret 79-98 TL iken, Konya ilinde domates hasadı için 45-65 TL ödenmektedir. Hemen hemen tüm YMTİ'ler tarafından vurgulanan bir diğer önemli nokta, Suriyelilerin ve diğer göçmen işçilerin gelişle birlikte ücretlerin son dönemde yüzde 20-50 oranında düşmüş olmasıdır. Ayrıca odak grup tartışmaları, her ildeki "Ücret Tespit Komisyonları"nın asgari ücretleri belirlemelerine rağmen, bu kararın nadiren dikkate alındığını ve işçilerin genellikle bu miktardan daha az ücret aldığını göstermiştir. Günlük ücretlerdeki seviye ve değişimle ilgili olarak Şanlıurfa'dan bir kadın katılımcı "geçen yıl günlük ücret 45 TL idi, bugün 50 TL ama hayat pahalılığı nedeniyle durum daha da kötüye gidiyor. Suriye krizi başladığından beri, Suriyeli mevsimlik tarım işçileri ile rekabet nedeniyle durum daha da kötüleşti" dedi.

İş güvenliği ve sağlık sorunlarıyla ilgili olarak da, özellikle hastalık mevsimlik tarım istihdamında önemli bir zorluktur. Sosyal güvenlik kapsamının yeterli olmaması, bazı işçilerin ücretli hastalık izni kullanma hakkından yoksun kalmasına neden olmaktadır. Tarım işçilerinin yalnızca yüzde 7,5'i hastalık durumunda izin alabildiklerini belirtmiştir. Ani bir sağlık sorunu oluştuğunda, işçilerin hastahanelere kendi imkanlarıyla gitmeleri gerekmektedir. Sadece ciddi bir iş kazası durumunda, araçlar işçileri hastanelere götürmektedir. Odak gruplarında bazı katılımcılar iş kazalardan bahsetmiş, Şanlıurfa'dan bir kadın katılımcı pamuk ekerken bir arkadaşının parmaklarını kaybettiğini belirtmiştir. Diğer riskler arasında tarlalara gidip gelirken yaşanan trafik kazaları da yer almaktadır. Ayrıca mevsimlik tarım işçileri, uzun saatler boyunca eğilerek çalışmaktan ve ağır yük kaldırmaktan kaynaklanan kronik bedensel ağrılardan da şikayetçilerdir.

İletişim

FAO Orta Asya Alt Bölge Ofisi ve Türkiye Temsilciliği

İvedik caddesi. No. 39, 06170, Yenimahalle, Ankara

Telefon: +90-312-307 95 00

Fax: +90-312-327 17 05

E-mail: fao-tr@fao.org

Web: www.fao.org/turkiye

Twitter: [faoturkiye](https://twitter.com/faoturkiye)

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü

Ankara, Türkiye